

INTERVJU / Darko Štante, filmski režiser

Družba ne pozna zgodb z obrobja

Tina Poglajen

Darko Štante je pred filmsko režijo študiral socialno delo. Po tako pridobljenih izkušnjah je pozneje posnel film *Posledice*, ki se dogaja v vzgojnem zavodu za mlade, letos pa je na *Festivalu slovenskega filma* v Portorožu dobil nagrado za najboljšo režijo, nagrado kritikov in nagrado občinstva, vesni pa sta za svoj nastop v njem prejela še Matej Zemljčič in Timon Šturbej za najboljšo glavno oziroma stransko moško vlogo.

Film je nastal z minimalnimi sredstvi in s pomočjo mlade, a entuziastične filmske ekipe. Četudi gre za celovečerni prvenec in celo za Štantetov magistrski film, je z njim preprčal selektorje na prestižnih filmskih festivalih, na primer v Torontu in Londonu, ta teden pa prihaja tudi v slovenska kina.

Kako je potekalo snemanje – glede na to, da gre za prvenec, posnet z malo zasledbo in minimalnimi sredstvi?

Vse svoje projekte pred tem sem snemal z mlajšo ekipo in brez proračuna, zato v tem smislu izkušnja ni bila nič novega. Na začetku smo imeli zaradi nizkega proračuna težave s pridobivanjem posameznih kadrov, a na koncu tistim, ki so se nam pridružili, ni bilo žala. Producenta sta bila odlično pripravljena, celotna ekipa se je glede na starost in izkušnje izkazala visoko profesionalno, tudi jaz sem v film vložil vse, kar sem mogel. Zelo sem si želel, da bi bilo na snemanju dobro vzdušje. Mislim, da nam je to uspelo in da se dobra energija pozna tudi na filmu.

Bi lahko povedali kaj več o svojem delu v podobnem zavodu, kot ste ga upodobili v filmu?

Večina družba ne pozna zgodb z obrobja, saj te mladostnike v zavode spravljajo ravno zato, da niso na očeh družbe. Motéče elemente umikajo v institucije, od koder naj bi se v vsakodnevnem okolju vrnilo »popravljenim«. Ni tako enostavno. Vračajo se enako ali še huje poškodovani. Družba jih vidi kot problematične posameznike, ki delajo samo škodo, ki so jih starši razvajali –

Film poskušamo občinstvu prikazati kot socialno dramo, ki osvetljuje predvsem elemente tistih zgodb, o katerih se kot družba težko pogovarjamo ali si jih celo nečemo priznati, pojasnjuje Darko Štante. □ Katja Goljat

včasih pa tudi v drugo skrajnost, kot ubožčke, ki so jih starši zavrgli. Resnica je nekje vmes ali čisto drugje.

Očitno gre za sistemski problem.

To, da na majhen prostor namestijo več deset mladostnikov na vrhuncu pubertete in z zelo različnimi težavami, je neodgovorno in z današnjega vidika preživeta strategija reševanja težav. Današnji sistem izvira s konca šestdesetih in začetka sedemdesetih let prejšnjega stoletja, v tej obliki gre za preživeto ustanovo. Zaposleni so že davno ugotovili, da takšen način ni več prilagojen današnjim mladostnikom, ki imajo težave na področju vedenja in čustvovanja, a se odločevalci odzivajo izredno počasi ali sploh ne. Posamezniki opozarjajo ministrstva na resne težave, s katerimi se srečujejo, pa nihče ne reagira, dokler se ne zgodi kaj hujskega in se vmešajo mediji. Potem prihaja do in-

špekcij in podobnega, spremeni pa se pogosto še vedno nič.

Gre pri mladostnikih, morda še posebno iz delavskega razreda, za nekačno samoozpolnjujočo se prerokbo?

To, da so iz delavskega okolja, samo po sebi še ne pomeni, da bodo imeli vzgojne težave ali da bodo zabredli v kriminal. O samoozpolnjujoči se prerokbi lahko govorimo pri mladostnikih s starši, ki so imeli sami podobne težave. V takšno zanko se zapletajo člani družin iz generacije v generacijo. Pričakovanja okolice v slogu »isti je kot oče« se potem pogosto manifestirajo v nekaj otipljivega.

Seveda ekonomski razred ni izključen iz dejavnikov tveganja. Pri pregledu statistike ekonomskega statusa mladostnikov, ki so nameščeni v vzgojne ustanove, bi verjetno dejansko ugotovili, da izhajajo iz ekonomsko šibkejših družin in da so njihovi starši pogosteje

zaposleni na slabše plačanih delovnih mestih, brezposelni in tako dalje. Sam sem v filmu na prvo mesto med odločilnimi dejavniki postavil čustveno oddmaknjenost staršev od otroka.

Gre tudi za okolje, ki spodbuja zelo specifično, zelo maskulinizacijsko vrsto moškosti.

Sistem sam na sebi, četudi nehoti, spodbuja maskulinizacijo vseh mladostnikov. Med sabo se spodbujajo v izrazito »moškem« vedenju, tekmujejo, kdo bo v tem izrazitejši. Na takšen način si zagotovijo višje mesto na lestvici pomembnosti, do njih čutijo večje strahospoštovanje. Mladostniki v takšnem okolju še bolj skrivajo svoja čustva in na ta način krepijo svoja prepričanja o tem, kaj je in kakšen mora biti »pravi« moški. Razkazovanje mišič, moči, telesa pa – domnevam – vpliva tudi na njihovo lastno seksualno samopodobo v času intenzivnega odrasčanja.

Mladostniki, ki so nameščeni v zavod, pogosto tudi sicer izhajajo iz okolja, kjer takšno vedenje nagradujejo in spodbujajo, marsikdaj tudi starši. Na tem mestu se spet lahko vprašava o ujetosti v zanko.

Kako so v takšnem okolju sprejete manj konvencionalne oblike moškosti ali nenormativne spolnosti?

Kakršen koli odklon od konvencij ni sprejet, kar pa še ne pomeni, da ga ni. Že razkazovanje moških atributov telesa na neki način implicira neko seksualnost. Pogosto tudi izvajajo nasilje poteka na način, kjer bi lahko zaslutili elemente prikrite seksualnosti. Lahko, da se nezavedanje ali celo sramovanje lastne seksualnosti, ki ni v skladu s pričakovanimi okolice, manifestira v obliki nasilja. Tema seksualnosti pri mladostnikih v zavodu je tudi s strani zaposlenih, z izjemo neke osnovne spolne vzgoje, precej v ozadju oziroma spregledana. Kot da bi se tega vsi skupaj bali.

LGBT-element v filmu ste v promociji za domači trg puščali v ozadju, v tujini pa ste ga izpostavljali.

Zakaj takšna strategija?

Tega elementa pri naši domači promociji nismo eksplicitno opuščali, na njega

Tema spolnosti pri mladostnikih je tudi s strani zaposlenih v zavodu precej spregledana.

smo se zgolj manj opirali kot recimo naši prodajni agenti v tujini. Doma moramo iskati druge strategije za to, da smo drugačni, zunaj pa je tak film lažje označiti za LGBT film iz vzhodne Evrope, kjer takih filmov sicer res ni veliko.

Doma poskušamo film v prvi vrsti prikazati kot socialno dramo, ki osvetljuje predvsem elemente zgodb, o katerih se kot družba težko pogovarjamo ali si jih celo nečemo priznati. En od teh elementov je tudi homoseksualnost, ki pa definitivno ni edini. Izpostavljanje hitro vodi v predelčkanje v razne oznake ali filma LGBT, ki je sicer v zadnjem času – sploh v tujini – vedno bolj popularen, a za naš film preveč reduktiven. ×